

Gulyás Erzsébet

HELYISMERETI KÜLÖNGYŰJTEMÉNY A JÁSZBERÉNYI KÖNYVTÁRBAN

*„Ami ma történik,
holnap már
történelem”*

A jászberényi Városi Könyvtár és Információs Központban a helyismereti gyűjtemény egy 27,5 négyzetméteres önálló helyiséget kapott az első emeleten, ahol az olvasók, a könyvtárhasználók nyugodt körülmények között kutathatnak, olvashatnak, vehetik igénybe a szolgáltatásokat. Telefonnal, nyomtatóval is rendelkezik, a fénymásolás is lehetséges, természetesen a szerzői jogot figyelembe véve. A könyvtár többi részlegéhez hasonlóan hétfőn, kedden, csütörtökön, pénteken 9-től 18-ig, szombaton, pedig 9-13-ig tart nyitva.

A könyvtár helyismereti részlegének a feladata: a Jászságra vonatkozó dokumentumok: könyvek, újságok, képeslapok, fotók, kiállítási katalógusok, illetve meghívók, CD-lemezek, CD-ROM-ok gyűjtése, megőrzése, feltárása, az olvasóknak, a könyvtárhasználóknak a rendelkezésre bocsátása.

Gyűjteményünk

A különgyűjteményben található 5600 könyv, 92 mikrofilm – amelyen az 1868 és 1949 között megjelent jászsági folyóiratokat lehet olvasni, több ezer jászberényi vonatkozású lapkivágat, aprónyomtatvány (meghívók, tájékoztatók, választási szóróanyagok), térképek, kéziratok, képeslapok, szakdolgozatok, CD-lemezek, CD-ROM-ok, az 1980-os évek elejétől a Városi Tanácsi, illetve Önkormányzati jegyzőkönyvek. Kb. 100-150 az 1970-es évek végétől megjelent újság, folyóirat, üzemi és iskolai diáklap, illetve 1989-től megjelent/megjelenő jászberényi és jászsági újság. Természetesen a kölcsönözhető helyismereti témájú könyvek is itt kaptak helyet.

A helyi kábeltelevízió hírműsorát 1992-től rögzítjük, ezek a kazetták a videotárban találhatóak. Számuk több százra tehető, a könyvtárhasználók a kamarateremben nézhetik meg a kazettákat, elsősorban dolgozatok, szakdolgozatok, pályamunkák megírásához.

Könyvek

Az 1800-as évektől jelentek meg jászszági vonatkozású könyvek, ezek jelentős része megtalálható a különgyűjteményünkben, ezek a kötetek ma már „védettek”, amely azt jelenti, hogy nem kölcsönözzük, csak helyben használható, illetve nem másolható és nem szkennelhető, pl.: Horváth Péter: Értkezés a' Kúnoknak, és Jászoknak eredetekről, azoknak régi és mostani állapotjokról. Pest, Trattner János ny. 1825., Jászok Egyesülete újra megjelentette 1996-ban

Gyárfás István: A jász-kunok története, 1–4. köt. Kecskemét, Szilády, 1870–1885. (A Jászok Egyesülete szintén kiadta reprint kiadásban.)

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene / szerk. Scheftsik György. Pécs : Dunántúl Rt., 1935.

Fodor Ferenc: A Jászság életrajza. – Bp., Szent István Társulat, 1941. (1991-ben látott napvilágot a reprintje.)

1945 után önálló helyismereti könyvnek tekinthető mű László Gyula: Lehel kürtje című kiadvány, amely először 1953-ban jelent meg, majd ezt követte még három kiadás, az utolsó 1973-ban. Az első helyi kiadványok a Jász Múzeumnál láttak napvilágot a „Jászszági füzetek” sorozatban, amelynek első kötete 1967-ben Blénassy János: Jászberény iskolázásának és közművelődésének története volt (a szerző helytörténeti kutató volt, sok publikációja, cikke jelent meg). Mai napig él a sorozat, 2010-ben látott napvilágot a 47. kötete: Kókai Magdolna: „Ágy lábánál van a másik...” Születés körüli szokások és hiedelmek a Jászságban. Napjainkban egyesületek, alapítványok jelentetnek meg könyveket, illetve a szerzők saját kiadásai, amelyeket igyekszünk megvásárolni, illetve felkutatni pl.:

Jászszági évkönyv 1993-től folyamatosan napvilágot lát, amelyet a Jászszági Évkönyv Alapítvány ad ki, s elektronikus formában is elérhető. (www.jaszszag.uw.hu)

KÉSZ (Keresztény Értelmiségek Szövetsége Jászberényi Szervezete) kiadásában pl.: Sáros András: A jászberényi főtemplom története. 2002.

„A Jászságért” Alapítvány a kilencvenes években reprint kiadásban jelentetett meg több, a jászok történetével foglalkozó alapvető művet, pl.: Fodor Ferenc: A Jászság életrajza, 1991-ben.

A kistérség településein is egymás után jelennek meg a községek történelméről szóló könyvek, amelyeket általában az önkormányzatok

adnak ki, vagy támogatnak pl.: Évek könyve : Jászboldogháza régen és ma / szerk. Konkoly Béláné, Zrupkó Ferencné. 1996.

A Jászság és Dósa : Olvasókönyv/Gulyás János. Jászdózsa Községért Alapítvány, 2001.

Alattán község története/szerk. Mosonyi Sándor : előszó Koczás Gábor. Alattán Községért Alapítvány, 2009.

Újságok, folyóiratok

1868-1949 között megjelent jászsági lapok mikrofilmen

találhatók, pl.: Jász-Kunság 1868, Jászberény és Vidéke

1885-1906; Jász Újság 1910-1914, Ugar 1941-1944

1967-től a Hűtőgép, illetve az Electrolux Újság

1989-től a jászberényi és jászsági települések lapjai, (Jászágon és Jásziványon nem adnak ki újságot) pl.: Jászfürt, Jászvidék, Dósai Hírek

Megyei lapok pld: Jász-kunság, Szolnok Megyei Néplap, illetve a Új Néplap, Nagyalföld

Az újságok nagy része már napjainkban az interneten is olvasható. Jászberényben már elektronikus újság is tudósít: jaszbereny.hu, tutihir.hu

Önkormányzati jegyzőkönyvek

1990-től folyamatosan, valamint 1970-es évek közepétől a tanácsi jegyzőkönyvek is, az utóbbiak hiányosan.

Szakedolgozatok, kéziratok, pályamunkák

A könyvtárunkról, valamint az egyes részlegekről szakedolgozatok készültek, amelyek a kezdetektől napjainkig dolgozzák fel az eseményeket: pl. Laczkó Ottóné, Török Lajosné, Gulyás Erzsébet, Tóth Brigitta írásai. Egyéb témakörökben készültek/készülnek diplomamunkák, de ezekből nagyon keveset kapunk meg a szerzőktől: Berényi Marianna: Zsidóság Jászberényben stb.

Helytörténeti kutatók, diákok különböző pályázatokon vesznek részt, ezekből is kerülnek be a különgyűjteményünkbe. Ez év nyarán kaptuk meg A SZIE ABK Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium évek óta meghirdetett megyei honismereti pályázatra beküldött pályamunkáit, amelyeknek a feldolgozása folyamatban van.

A különböző kéziratokat az olvasók felhasználhatják későbbi kutatások alkalmából, fénymásolni nem lehet belőlük, csak a

felhasznált irodalmi részt. A könyvtárhasználók figyelmét mindig felhívjuk, hogy forrásként minden egyes alkalommal pontosan tüntessék fel az idézett, felhasznált mű adatait.

Képeslapok, fotók

Dobozokban, illetve albumban kerülnek elhelyezésre. A jászberényi képeslapok, fotók megtalálhatók az Interneten a www.jasznaplo.hu címen, illetve a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Verseyhy Ferenc Könyvtár honlapján a képtárban. A gyűjteményünkben egy-pár 1900-as évek elején készült képeslap is van.

Aprónyomtatványok

Meghívók: 1967-től találhatók gyűjteményünkben. Dobozokban tároljuk évenkénti bontásban, így viszonylag könnyen visszakereshetők, abban az esetben, ha ismert a rendezvény időpontja.

A Jászberényi Nyár prospektusai külön-külön dossziében találhatók, szintén éves bontásban a Csángó Fesztivállal és a Jász Expo anyagával. Kiállítási katalógusok: az 1970-es években a könyvtár nagyon sok grafikai kiállítást rendezett, amelynek a katalógusa is megjelent.

Tájékoztató füzetek: a Jász Világtalálkozókról, egyes iskolákról, az állatkertről, ipari vállalatokról pl.: Hűtőgépgyár, strandokról stb.

Önkormányzati és az országgyűlési választások szóróanyagát, egyes képviselőjelöltek bemutatkozó lapját, helyi hirdetési újságokban megjelenő közleményeket, a választási végeredményt közlő cikk/cikkeket is megőrizzük.

Sajtófigyelés

1967 óta folyamatos, a cikkekről lapkivágatok készülnek. 1992-ig előfizettünk az országos sajtófigyelésre, azóta csak a könyvtárba járó időszaki lapokat figyeljük, ma már az online lapokat is figyelemmel kísérjük. Témakörönként – civil szervezetek (előzőleg társadalmi szervezetek), ipar, kereskedelem, kultúra, mezőgazdaság, önkormányzat (előzőleg tanács), pártok, valamint egyéb – kerülnek füzetekbe beragasztva. Az egyébhez a bűnügyi, egészségügyi és a sport tartozik. Az ipar témakörből kiemeljük a Jászberényben működő Aprítógépgyár/RUUKKI és a Hűtőgépgyár/Electrolux üzemekkel foglalkozó publikációkat. A füzetekben a lapkivágatok időrendben, dátum szerint találhatók.

Katalógusunk

Hagyományos cédulakatalógusunkban a könyveket analitikusan feltárjuk, címek és a szerzők szerint. 2005-ben ezt lezártuk. Az azóta megjelent kiadványokat a Textlib adatbázisban tárjuk fel, amely a világhálón is elérhető.

A Jászságról és Jászberényről megjelent újságcikkeket 1996-ban kezdtük feltárni a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény munkatársai által készített adatbázisba. Kezdetben az olvasóteremben található országos, illetve megyei folyóiratokat dolgoztuk fel, majd 1999-től az önkormányzati jegyzőkönyveket is.

2004 szeptemberétől a helyi cikkek is a Textlib adatbázisba kerülnek, az intézményünkbe járó újságok, városunkkal foglalkozó cikkek bibliográfiai adatait feltárjuk, visszakereshetővé tesszük.

Kiadói tevékenységünk

Természetesen az intézményünk is publikált, 1970-ben, 1971-ben és 1973-ban évkönyvet jelentetett meg, elsősorban a kollégák írásait. 1973-tól 1976-ig pedig az éves jelentést. 1982-ben a Mit tehet a könyvtár? Cikkgyűjtemény egy városi-járásai könyvtár tíz évéről címmel jelentek meg kötetek Arató Antal szerkesztésében. 2000-ben a könyvtár megalakulásának 100 éves évfordulóját ünnepeltük egy újabb évkönyvvel, amelynek felelős kiadója Szabó Jánosné. 2002-ben pedig A Jászság bibliográfiáját jelentettük meg Gulyás Erzsébet szerkesztésében, amelynek második bővített kiadása A Jászság könyvészete 2008-ban jelent meg. A kötetben 2768 tételszám az altételekkel együtt eléri a tízezret is, kiegészíti a földrajzi, személy-, tárgy- és sorozat mutató. A bibliográfia, a könyvészet és a 2000-es évkönyvünk a honlapunkon is megtalálható. Természetesen ezek a kötetek a helyismereti gyűjteményünk nagyon fontos részei.

Az évek során nagyon sok ajánló bibliográfiát, illetve irodalomkutatást készítettünk különböző témakörökben: történelem, irodalom, mezőgazdaság, egy-egy személy munkásságáról stb., amelyeknek egy-egy példányát 1967-től a gyűjteményben is elhelyeztük.

A könyvtárról már több tájékoztató is készült, a legújabb az ez évi konferenciára. A Jászsági évkönyv számára 1994-től minden évben összeállítja városunk kronológiáját Hasznos Rozália.

Használói felmérés

Az átalakított és kibővített könyvtárban 2005 decembere és 2006 februárja között készítettem egy használói felmérést, amely a Kaptár : A Jász-Nagykun-Szolnok megyei könyvtárak híradója 2006. 2. számában jelent meg, így csak röviden ismertetem. A különgyűjteménynek 460 személyes látogatója volt, illetve 32 távhasználója, akik 298 referenzs kérdést tettek fel. Helyben használtak 2038 darab dokumentumot. Érdekes, hogy a 1970-es és 1980-as évek tanácsi jegyzőkönyvéből kértek többen információt: díszpolgárokról, utcanevéről, régi rendeletekről is. Sokan keresték az új épületünkről a dokumentációt, illetve a fotókat. (Több évfolyamdolgozatot is készítettek belőle a jászberényi főiskolások.)

Országos rendezvények

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete már két alkalommal tartotta tanácskozását az intézményünkben. 2006 novemberében az aprónyomtatványok gyűjtéséről, megőrzéséről, feldolgozásáról. A könyvtárakban nagyon sok meghívó, prospektus, levelezőlap, fotó található, ezeknek a teljes feltárása a jelen és még inkább a közeljövő feladata, felhasználva az új technikai lehetőségeket.

Ez év nyarán pedig a helyismereti könyvtárosok 17. konferenciájukat tartották városunkban, amelynek helyszíne a SZIE ABK Apponyi terme volt, közel 100 könyvtáros gyűlt össze a három napos tanácskozásra, ahol a helyismereti kiadványok mai helyzetének kérdéseiről tartottak előadásokat. A kiadványok nyomdai megjelenésétől a digitalizálásig, ismert szakemberektől hallgattunk érdekesítő, szemléletes ismertetéseket. A kistérség és a megye gyűjteményeinek, kiadói tevékenységének bemutatására is sor került. Knorné Csányi Zsuzsa a főiskolai könyvtár régi könyveit ismertette. Bathó Edit a Jász Múzeum, Dobos László pedig a Jászok Egyesületének kiadói tevékenységéről tartott előadást. Parti Csaba az 1993-tól folyamatosan megjelent Jászsági évkönyvről, Csőke Tibor pedig Ipolyi Arnold és Törökszentmiklós kapcsolatáról, végül Gulyás Erzsébet pedig a jászsági időszaki kiadványok történetéről beszélt.

Természetesen Jászberény nevezetességeit is bemutattuk egy séta során Parti Csaba kollégámmal. Sisa József művész munkásságát is megtekintette a művésztanyán a vendégeink egyik csoportja. Második nap délután pedig Jászapátira és Jászszentandrásra látogattunk el, ahol

az ottani kollégák mutatták be intézményüket és a település nevezetességeit. A három napos konferencia megrendezésének lehetősége számunkra azt jelentette, hogy a jászberényi Városi Könyvtár és Információs Központ tevékenységét, a helyismereti munkánkat országosan is elismerik, értékelik.

A jövő

Ebben az évben a minisztérium meghívásos pályázatán egyik nyerteseként a helyi folyóiratok digitalizálásának elindítása történt meg. Az 1800-as évek végén és a huszadik század elején megjelent jászsági újságok feldolgozása megkezdődött, hét periodika digitalizálásra kerül sor. A térség első ismert újságja a Jász-Kunság, amely 1867 és 1875 között jelent meg, és az egész hármaskerületben terjesztették. A digitalizált anyagot folyamatosan küldjük az Országos Széchényi Könyvtár EPA-ba (Elektronikus Periodika Adatbázis), így bárki hozzáférhet a világhálón a jászsági újságokhoz. A tájékoztatás, a helyismereti kutató tevékenység így sokkal gyorsabb lesz, az olvasókat, a könyvtárhasználókat könnyebben tudjuk a kívánt információhoz juttatni.

A különgyűjteményünkben található képeslapok feldolgozása és az Országos Széchényi Könyvtár Képtárába való beküldése a jövő évi terveinkben szerepel.

A könyvtár helyismereti tevékenysége több évtizedes múltra tekint vissza. Miért van szükség egy ilyen különgyűjteményre? Az adott településhez, térséghez való kötődést erősíti, az ismeretek hozzásegítenek a lokálpatriotizmus kialakulásához. Eötvös József gondolatával: „Az egész hazát csak eszmében foghatjuk fel, s így azon szeretet, mellyel az egyes falujához vagy környékéhez ragaszkodik, tulajdonképpen azon kapocs, mely őt a hazához köti.”

Egy település, kistérség problémáinak, műemléki, oktatási, környezetvédelmi stb. feladatainak megoldását segíti a helyi információk feltárása, közreadása. A lokális ismeretek nélkülözhetetlenek a közhasznú információ szolgáltatásban. Gondolok itt az önkormányzati állásfoglalásokra, programajánlatokra, a különböző rendezvények előzetes anyagaira stb.

A helyismereti gyűjteményben őrzött dokumentumokban rögzült információk nélkülözhetetlen forrásai a tudományos és a helytörténeti kutatásnak. A ma keletkezett és a könyvtárba bekerülő folyóirat, napilap gyakorlatilag rögtön a múlt részévé válik. Az iskolai

oktatásban jelentős szerepet kap az adott település ismerete, a diákok szűkebb és tágabb környezetének megismeréséhez járul hozzá.

A helyismereti gyűjteményünk különböző dokumentumaival igyekszik az olvasók, a helyismereti kutatók, a pályázatok, illetve diplomamunkák készítőinek információ igényeit kiszolgálni, más könyvtárak dokumentumait is közvetíteni. Az érdeklődő olvasóink számára szeretnénk a városunk, a Jászság múltjának, jelenének és a jövő elképzeléseinek, fejlesztéseinek megismerését lehetővé tenni